

Szabó Verona kárpitművész „Óh, áldott természet!” című kiállításáról¹

„Egy Mátra alatti kis faluban születtem. Gyerekkoromban itt még önellátó gazdálkodás folyt, így megismerhettem a textil készítésének teljes folyamatát. A len, kender tilolását, a szövés előkészítését és magát a fonást és szövést. Mesébe illő volt, nagyon érdekelt, szerettem és csodáltam”.²

A művész visszaemlékezéséből származó rövid idézetben kulcsszavakra bukkanunk: a szövés hagyományos múltjának ismerete és szeretete és a mesélőkedv, a gyermeki fantázia életen át tartó megőrzése³ jellemzi Szabó Veronát.

A Széphárom Közösségi Térben rendezett kiállítás az életmű utóbbi éveiben és évtizedekben született jelentősebb, érettebb munkáit mutatja be, különös tekintettel azokra az alkotásokra, amelyek a művész egyedi, lírai látásmódját tükrözik.

A Domoszlóról származó textilművész fő ihletforrása a természet, a növényi vegetáció megfigyelése; másrészt a magyar irodalom szeretete és képi továbbgondolása.

Az évszázadokon át uralkodó *ars simia naturae* elvnek megfelelően a képzőművészet a természetet utánozza. A természet – az európai kultúra kezdetektől, már az antikvitástól fogva, majd a reneszánsztól ismét – a művészet legfőbb tanítómestereként szerepel a művészetelméleti írásokban. Szókratész miméziselméletében, majd Platón és Arisztotelész is foglalkoznak az „utánzás” kérdésével. Arisztotelész – megtartva azt a tételt, hogy a művészet a valóságot utánozza – a miméziselméletet némileg módosítva azt vallotta, hogy „a művészi utánzás olyan dolgokat jelenít meg, melyek vagy szebbek, vagy kevésbé szépek, mint valójában; továbbá megjelenítheti őket úgy is, ahogyan lehetnének és ahogyan lenniük kellene: a dolgok általános, tipikus és lényegi jellemzőire szorítkozhat – és erre is kell szorítkoznia”.⁴ Arisztotelész számára az utánzás nem hűséges másolást jelent, hanem a természet szabad és egyéni megközelítését.⁵

Szabó Verona természeti formákat, jelenségeket, tárgyakat megjelenítő munkáinak mélyén ez az arisztotelészi gondolat fedezhető fel. Például a *Most és Mindörökké* című színpompás, monumentális gobelin csigamotívumában a színek egész kavalkádja teszi igazán egyedivé a látványt. A grafikáin, textilgrafikáin és gobelinjein sorra megjelenő fa-, rózsa- vagy orchideamotívumokban a grafikai vagy fonalhálózatba rejtett kéznyom érzékenysége „javítja”, „módosítja” a természet „eredetijét”.

Szabó Veronának nagyon is valóságos, élő kapcsolata van a természettel, illetve a növényi vegetációval. A művésznő a kiállítás előkészítése során abban a kiváltságban részesített, hogy beengedett a saját maga által gondozott fákkal, egzotikus virágokkal teleültetett kertjébe. Ekkor

¹ A 2020. augusztus 6-án Budapesten a Széphárom Közösségi Térben elhangzott megnyitóbeszéd szerkesztett változata.

² Részlet Szabó Verona *Mesélek* című írásából. In *Szabó Verona textilművész katalógusa*. 2019.

³ Példaként szerepel a kiállításon a *Hétféjű sárkány* című grafika, illetve a tárlat kuriózumának tekinthető *Kishúgom* című rajz, amit a művész mindössze kilencévesen alkotott.

⁴ Tatariewicz, Władisław: Az esztétika alapfogalmai. Forrás:

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_654_tatariewicz/ch11.html Letöltés ideje: 2020-08-05

⁵ Uo.

kellett rádöbbsennem, hogy Szabó Verona mennyire közel engedi magához a természet konkrét valóságát: mindennapi tapasztalat számára a levelek, szirmok, lombok napi és évszakonkénti változásainak megfigyelése. A Szépháromban rendezett kiállításon két darabot láthatunk Szabó Verona színvilágában leginkább az ősz színeit eszünkbe juttató *Kertem (Kertem III–IV.)* című kisméretű gobelinsorozatából.

A természetközelséggel Szabó Verona nincs egyedül a kortárs magyar kárpitművészetben. Csak néhány művészi analógiára utalva szeretném megemlíteni Nagy Judit levélmotívumot megjelenítő, *Átváltozás* című munkáját⁶, Pázmány Judit gobelinjeit és rézszál szobrai, amelyekben a természet mint életallegória jelenik meg, illetve Ferenczy Noémi *Harangvirágok* című művét, ahol az ember és a virág képi kontaminációja valósul meg.⁷

Az irodalmi ihletettség a másik kulcsmotívum Szabó Verona művészetében. Egy fontos művészetelméleti tézis szerint „a festészet néma költészet, a költészet pedig a beszélő kép”.⁸ Az irodalom és a képzőművészet kölcsönhatása, a versek metaforáinak hangulati vagy illusztratív megjelenítése kiemelten fontos Szabó Verona munkásságában, amikor a magyar költészet nagyjainak, Berzsenyinek, Csokonainak, Petőfinek a szóképeit, gondolatait idézi alkotásaiban. A kiállítás emeleti részén látható, kisméretű, színes ceruzával készített hét darabos grafikasorozat (*Énekek éneke I–VII.*) tanúsága szerint Szabó Veronának sokat jelent a Biblia talán leglíraibb fejezetének, az *Énekek énekének* pazar képekben tobzódó világa is.

Csokonai Vitéz Mihály az *Estve* című költeménye Szabó Verona egyik legkedvesebb verse, a tárlat címe is erre a műre utal. A nem sokkal a jakobinus diktatúra után íródott vers egyik alappillére a gazdag rokokó képiség, a másik pedig a Rousseau eszméiből táplálkozó „fizikoteológiai irodalom”.⁹

A költemény alap gondolata szerint az embert a fősvénység és a birtoklásvágy űzte ki a természet paradicsomi állapotából. Ebben gondolatban lelhető meg jelen kiállítás alapkonceptiója: ez a képi világ, amit a művész itt élénk tár, olyan összhatást kelt, mintha még mindig a paradicsomi öskertben tartózkodhatnánk.

A *hortus conclusus* egy fallal körülkerített, idegenektől elzárt, bensőségebb hatású hely, amely a középkorban a klostromok négyszögletes udvara és a kerengő falai által határolt zöld területet, nevezetesen a kolostorkertet jelentette. A csendes kert a szemlélődő imádság egyik helyszínéül szolgált a klostromon belül. A *hortus conclusus* már az *Énekek énekében* is felbukkan, gyümölcsfával, fű- és illatszer-növényekkel teli kertként, a hűséges és odaadó, tiszta szerelem jelképeként.¹⁰ A műveket szemlélve, mintha ezekben a boldog kertekben

⁶ Vö. Pálosi Judit: *A magyar gobelinszövés húsz éve, 1960–1980*. Tevan Kiadó, Békéscsaba, 1994.

⁷ Pálosi Judit: *Ferenczy Noémi*. FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 1998, 58.

⁸ Horatius *Ars poeticájából* származó sorok szerint „Ut pictura poesis”, azaz „Úgy van a verssel, akár csak a képpel”. Plutarkhosz *Az athéniek dicsőségéről* című munkájában Szimonidésznek tulajdonította a gondolatot, mely szerint „a költészet beszélő kép, míg a festészet néma költészet.” Vö. Szőnyi György Endre: *Ut pictura poesis. Rövid poétikortörténeti vázlat Zempléni Ferencnek ajánlva*. Forrás <http://magyar-irodalom.elte.hu/palimpszeszt/zemplenyi/Utpict-Zempl02.htm> Letöltés ideje: 2020-08-05

⁹ Szauder József: *Az estve és az álom. Felvilágosodás és klasszicizmus*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970, 223.

¹⁰ Vö. Magyar Katolikus Lexikon hortus conclusus- szócikke. Forrás <http://lexikon.katolikus.hu/H/Hortus%20conclusus.html> Letöltés ideje: 2020-09-03

bolyonghatnánk most, ott, ahová még nem tört be a Csokonai *Estve*-versében felpanaszolt fősვნényesség, az emberi és állati vadság.

Az emberi élet szakaszai – organikus egységben – természeti képek, szimbólumok révén vannak jelen Szabó Verona munkáiban. A felnövekedés, virágzás, és lassú hervadás stációit mályva-, orchidea-, rózsza- és levélmotívumok képviselik. A beteljesült szerelem többször is előkerül, például a *Mese* című gobelinen, amely Petőfi Sándor *János vitézének* illusztrációja is lehetne. Az emberi élet mulandóságára reflektál monumentális formában az *Átjáró* „*Hervad már ligetünk*” című szárnyasoltár elrendezésű falikárpit, amely a *Közelítő tél* című Berzsenyi-vers címét kapta kölcsön.

*Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül,
S minden míve tűnő szárnya körül lebeg!
Minden csak jelenés; minden az ég alatt,
Mint a kis nefelejcs, enyész.*

A Berzsenyi-vershez közvetlenül a *Pillanat I–II–III.* című művek kapcsolódnak, illetve a *Nincs rózsás labirint* című grafikasorozat.

A belső teremrészben nyomon követhetjük a születés, virágzás és hervadás, felbomlás vagy éppen visszabomlás motívumait. A szintén irodalmi vonatkozású mesebeli ősfák (*Tetejetlen fa*) vagy Petőfi *Szeptember végén* című versének háromrészes ceruzarajz-illusztrációján. A lassú változás, alakulás folyamatát érzékeltetik a tulipánok szirmainak kibomlási fázisait bemutató, *Hervadás* című színes grafikák, illetve az összepöndörődő, töpörődő levélmotívumot részletgazdag rajzokon megjelenítő *Apokalipszis* című grafikasorozat. A formák felbomlásáról – egyben az emberi élet elenyészéséről – szól számomra a József Attila-verset idéző, *Máma már nem hasad tovább* című, felfeslő lét-szövedéket megjelenítő két párdarabból álló grafika a földszinti terem rövidebb főfalán.

Szabó Verona kiterjedt grafikai munkássággal rendelkező textilművész. A rajz fontosságáról – nemrég megjelent katalógusában – így vall: „A rajz az éppen aktuális lelkiállapotot tükrözi. A ceruza pedig az egyik legősibb és legegyszerűbb eszköz. Egyszerűsége törekszem egyszerű eszközökkel szeretnék művészi dolgokat létrehozni.”¹¹

A kiállítás emeleti szintjén látható grafikákon és kollázsokon (*Ősz* című sorozat), illetve a *Zúzvara* című nagyméretű, a földszinti kiállítóteremben installált textilképen is ez a rajzi igényesség, a növényi formák egészen finom analízise érvényesül, ugyanakkor a rajzok olykor behímzésekkel egészülnek ki (*Improvizáció, Minden út Rómába vezet*).

A kiállítás szinte teljes egészében a *szép enyész*et lassú folyamatát követhetjük nyomon.

*A napnak hanyatlik tűndöklő hintaja,
Nyitva várja a szép enyész*et ajtaja.
*Haldokló sűgári halavánnyá lesznek,
Pirúlt horizonunk alatt elenyésznek.
Az aranyos felhők tetején lefestve
Mosolyog a híves szárnyon járó estve;*

¹¹ Részlet Szabó Verona *Mesék* című írásából. In Szabó Verona *textilművész katalógusa*. 2019.

*Melynek új balzsammal bízató harmatja
Cseppecskéit a nyílt rózsákba hullatja.¹²*

A „szép enyészet” oximoron, azaz fogalmi ellentétet magában foglaló metafora. Önmagában ambivalens. Vajon lehet-e esztétikus, vagy akár természetes a halál, az elmúlás, az apokalipszis? Szabó Verona lebomló, szétfosló növényi vegetációt részletgazdagon és nagy érzékenységgel megjelenítő grafikasorozatában erre látunk példát. Mi az, amit mégis megőrizhetünk magunknak; amit még látunk-kapunk abból az eredeti harmóniából, amit a „dicső természet” nagyvonalúan a lábunk elé borít?

*Te vagy még egyedül, óh arany holdvilág,
Melyet árendába nem ad még a világ.
Te vagy még, éltető levegő! amelyen
Indzsenéri duktus nem járt semmi helyen.
Téged még, óh legszebb hangú szimfónia,
Ingyen is hallgathat minden emberfia:
S titeket, óh édes erdei hangzások,
Hallhatnak a szegény pásztorok s munkások¹³*

A Csokonai által említett ezüstös holdfényről számos női minőségre asszociálhatunk. Ezek is szorosban kapcsolódnak Szabó Verona műveihez, gondolhatunk az *Ezüstös könnyedség* című munkára, de az összes olyan alkotásra, ahol az ezüst behímzés megjelenik.

Összességében a Szabó-életművet érzékenység, lágyság, belenyugvás, légiesség jellemzi: ez minden egyes kis szellőszerű művészi kéznyomban nyomon követhető. Szabó Verona rajzaiban, gobelinjeiben érezni ugyanakkor a rokokó festészet és irodalom életvidámságát is. A nagyvilági dicsőséggel, magasztossággal, világi hírnévvel szembeállítható bensőségességet, személyességet érezni munkáiban; de közel áll hozzá a polgári világ szépsége, intimitása, sőt a szecesszió dekorativitása is.

Csokonai és Szabó Verona egyaránt finoman, lágyan közelítik meg a cseppet sem könnyű témát: a tündökletesen szép világ lassú enyészetté bomlását. Szabó Verona műveit az elégikus hangnem mellett a szemlélődés öröme és derűje hatja át. Alkotásain az édenkertből megmaradt éteri, holdas ezüstsálakkal beragyogott álomi tájakkal találkozhatunk.

Molnár Eszter
művészettörténész

¹² Csokonai Vitéz Mihály: *Az estve*. Forrás: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Verstar-verstar-otven-kolto-osszes-verse-2/csokonai-vitez-mihaly-5088/1794-537D/az-estve-53F2/> Letöltés ideje: 2020-09-03

¹³ Uo.